

J. Ayodeji Adewuya

Sfințenia în epistolele pauline

Traducere de Raluca Mirăuță



— ARS —
THEOLOGICA

Arad

2025

 **CASACĂRȚII**
Oradea

Cuprins

Prefață	9
Mulțumiri	15
Abrevieri	17
Capitolul 1	
Punctul de pornire	19
Capitolul 2	
Sfințenia în Romani	41
Capitolul 3	
Sfințenia în 1 Corinteni	63
Capitolul 4	
Sfințenia în 2 Corinteni	89
Capitolul 5	
Sfințenia în Galateni	115
Capitolul 6	
Sfințenia în Efeseni	129
Capitolul 7	
Sfințenia în Filipeni	141
Capitolul 8	
Sfințenia în Coloseni și Filimon	155
Capitolul 9	
Sfințenia în 1 și 2 Tesaloniceni	171
Capitolul 10	
Sfințenia în Epistolele pastorale	183
Capitolul 11	
Rezumat și concluzii	195
Bibliografie	201
Index de referințe biblice și alte surse literare antice	215

Prefață

Fiecare carte își are propria poveste – la fel ca fiecare om, de altfel. Educația primită în tradiția wesleyană a sfințeniei este un aspect important al călătoriei mele prin viață și deopotrivă un factor ce mi-a păstrat treaz interesul pentru subiectul sfințeniei. Inițial, am dezvoltat o preocupare academică pentru acest subiect în timpul studiilor pentru obținerea unei diplome academice avansate în Studii Biblice. Planul meu era să scriu o teză despre utilizarea cuvântului *hagios* („sfânt”) și a familiei sale lexicale (cuvinte asemănătoare) în epistolele lui Pavel, demers pe care l-am abandonat ulterior. Totuși, datorită acestei cercetări inițiale, am conștientizat absența unei cărți care să ofere o imagine de ansamblu a gândirii lui Pavel despre sfințenie sau sanctificare. Materialele deja publicate pe atunci de cele mai multe ori portretizau subiectul pur și simplu ca o anexă la subiectul justificării și îl includeau sub titluri precum „viața creștină”, „neprihănire”, „moralitate” sau „etică” – de parcă ar fi apărut doar sporadic în teologia paulină. Sau, în cel mai bun caz, tema era abordată ca parte a învățăturii sale ample cu privire la mântuire.¹ În ultimă instanță, discuții despre concepția lui Pavel referitoare la sfințire sau sanctificare pot fi găsite doar în studiile cu aplicare mai largă.

Dat fiind faptul că mai multe dintre textele biblice despre sfințenie din Noul Testament se află în corpusul de scrieri pauline, subiectul necesită o abordare specială și mai multă atenție decât i s-a acordat până în prezent.² Pe de altă parte, trebuie să mă grăbesc să adaug că

¹ Probabil că cele mai ample considerații privind gândirea lui Pavel pe această temă le-am găsi în articolele din dicționarele teologice.

² Nu insinuez că subiectul sfințeniei nu se regăsește sub nicio formă în cărți individuale care tratează opera paulină. Am avut privilegiul de a fi eu însumi autorul a două asemenea lucrări. Ce aș vrea să subliniez, în schimb, este că sfințenia trebuie

importanța studiului de față nu constă în caracterul său comprehensiv, ci în valoarea euristică.

Deși este adevărat că sanctificarea/sfințenia este legată de moralitate și etică, o astfel de relație trebuie plasată în perspectiva corectă. Sanctificarea este pentru moralitate și etică ceea ce fundația este pentru o clădire. Prin urmare, nu ar trebui confundată nici cu una, nici cu cealaltă, căci este *mult mai mult decât atât*.

Reperul principal al epistolelor lui Pavel este preocuparea sa pentru sfințenie, precum și dorința de a sublinia, în termeni foarte clari, semnificația identității noastre ca popor al lui Dumnezeu și, în consecință, ce înseamnă să trăim ca atare.³ Se remarcă faptul că preocupările lui Pavel implică atât aspectele *intra* (în interiorul), cât și cele *inter* (între) ale relațiilor creștine. Astfel, cartea de față își propune să examineze ceea ce se consideră a fi motivul subiacent, dar și recurent în epistolele canonice atribuite lui Pavel.⁴

Apostolul ne dezvăluie o serie de fațete ale naturii sfințeniei. Și, după cum vom vedea, în gândirea paulină se vedește o legătură incontestabilă între sfințenie și separare. Sfințenia – deși în ultimă instanță o caracteristică a lui Dumnezeu – este totodată o caracteristică, dar și o chemare a poporului lui Dumnezeu.

Ce înseamnă „sfințenie”?

Una dintre principalele întrebări pe care le generează întotdeauna discuția despre sfințenie se referă la înțelesul acestui termen. De-a lungul timpului, teologii au pus accente diferite asupra unui aspect sau altuia. Interpretarea sfințeniei se bazează pe presupozii teologice și pe tradițiile de credință cărora le aparțin exegeții. După cum afirmă succint Peterson:

Scriitorii au fost adesea mai degrabă preocupați să stabilească locul sfințirii în cadrul unui anumit sistem teologic, decât să lase dovezile biblice să vorbească de la sine. Pentru mulți, sfințirea a devenit un

abordată ca temă de sine stătătoare în gândirea lui Pavel și necesită la fel de multă atenție precum alte subiecte.

³ 2 Cor. 11:2; Col. 1:27

⁴ Sunt nu doar conștient, ci și implicat în dezbaterile permanente asupra lipsei de consens cu privire la paternitatea epistolelor canonice atribuite lui Pavel, mai exact Efeseni, Coloseni, Epistolele pastorale și 2 Tesaloniceni. Cartea de față nu poate oferi spațiul necesar unor asemenea discuții.

concept atât de larg, încât sensul său specific din Noul Testament a intrat într-un con de umbră.⁵

Însă astfel de abordări au condus întotdeauna la o articulare neclară a sfințeniei, fapt ce a generat o falsă dihotomie; astfel, sfințenia a ajuns înțeleasă fie ca un statut, fie ca o stare. Pe de o parte, atunci când este înțeleasă ca statut, i se minimizează valoarea personală sau componenta etică. Pe de altă parte, dacă este înțeleasă ca stare, devine dominant aspectul etic al sfințeniei, existând uneori pericolul căderii în legalism. Din această perspectivă, accentul cade asupra unei experiențe individualiste, subiective a sanctificării. După cum vom vedea, sfințenia, deși personală, cu siguranță nu este niciodată individualistă – nu este vorba doar despre „eu” și „mine”. Ci este relațională.

Deși incontestabil sfințenia lui Dumnezeu și relația Sa cu credincioșii stau ambele la baza sfințeniei acestora din urmă, nu trebuie să presupunem că unul dintre aspecte ar fi primordial, iar celălalt secundar. Ci mai degrabă s-ar putea spune că aspectul definitiv este dominant în unele locuri, pe când cel dinamic este dominant în altele. Chiar și așa, pare o alegere falsă care contrazice dovezile Scripturii. Aspectul definitiv și cel dinamic sunt deopotrivă cruciale și esențiale.

Prin urmare, înțeleasă corect, sfințenia ar trebui interpretată ca o experiență definitiv-dinamică, adică o relație dinamică, continuă. Sfințenia pozițională și cea etică nu se exclud reciproc. Ar fi departe de gândirea lui Pavel să sugerăm posibilitatea ca un individ să fie sfânt din punct de vedere relațional, fără a fi sfânt și din punct de vedere etic. Ar însemna, în cel mai bun caz, o dihotomie falsă, contrară gândirii apostolului. Un concept al sfințeniei care pune accentul pe experiența individualistă și personală mai presus de și în detrimentul celei comunitare nu este doar miop, ci face o imensă nedreptate concepției pauline despre sanctificare, în special în lumina îndemnurilor apostolului către diferitele congregații cărora le-a adresat epistole.

Concepția lui Pavel despre sfințenie este, așa cum am sugerat, în primul rând colectivă. După cum remarcă în mod justificat Mackay, „devenim înrudiți cu Hristos la nivel personal, însă nu putem trăi «în Hristos» individual.” Dumnezeu nu sfințește doar indivizi, rând pe rând – ceea ce cu siguranță este adevărat – ci creează un popor sfânt.⁶

Sfințenia este multidimensională. Învățătura lui Pavel despre sfințenie cuprinde diferite aspecte, fără ca vreunul dintre acestea să poată fi

⁵ Peterson, *Possessed by God*, p. 16.

⁶ Așa cum este citat de Hunter, *Interpreting Paul's Gospel*, p. 100.

considerat de sine stătător. Ca atare, exegetul trebuie să evite tentația de a „face ca o parte să devină întregul”.

Observații inițiale

Atunci când începem să examinăm conceptul de sfințenie în corpusul de scrieri pauline, trei factori importanți merită luați în considerare, fiecare dintre aceștia jucând un rol important în modul în care abordăm tematica. Primul este recunoașterea clară a faptului că epistolele lui Pavel nu au fost scrise într-un soi de vid, ci au apărut ca răspunsuri sau instrucțiuni specifice adresate unor persoane specifice, cu nevoi specifice și trăind în locuri specifice. Ca atare, deși regăsim anumite cuvinte sau chiar un limbaj comun, folosite în transmiterea mesajului despre sfințenie al apostolului către biserici, există nuanțe diferite, precum și diverse concepte specifice, adaptate atât nevoilor, cât și particularităților fiecărei comunități căreia Pavel i-a scris.

În al doilea rând, trebuie să luăm notă de uzul unei terminologii, unor concepte și motive variate. Utilizarea unor termeni diverși creează oarecare dificultăți referitoare la modul cum aceștia se corelează, dar totodată evidențiază necesitatea și prezintă o oportunitate de a oferi o imagine coerentă a ceea ce ar putea însemna „sfințenia” în cadrul scrierilor lui Pavel.

În al treilea rând, prezența unui vocabular comun – precum termenul *hagios* („sfânt”) și familia sa lexicală – îi impune exegetului să examineze sensul atribuit de Pavel în contextele distincte în care un anume cuvânt joacă un rol-cheie și să vadă cum respectivele constatări ajută la analiza concepției pauline despre sfințenie. În lumina acestor noi informații, nu este greu de înțeles că un studiu limitat doar la textele în care apare cuvântul tradus în mod obișnuit prin „sfințenie” ar fi atât incomplet, cât și artificial, deoarece ideea de sfințenie sau sancționare apare adesea implicit în pasaje unde lipsește grupul de cuvinte asociate sfințeniei.

Prin urmare, o abordare mai cuprinzătoare trebuie să includă acele texte care tratează *conceptul* de sfințenie, nu doar *cuvântul* ca atare. Iată sarcina care ne stă înaintea, în timp ce ne concentrăm asupra conceptului de sfințenie în cărțile canonice ale lui Pavel – sfințenie care se bazează pe și are ca „punct de plecare” sfințenia lui Dumnezeu, așa cum este ea revelată în Vechiul Testament.

Unele dintre capitolele cărții acesteia au apărut într-o formă anterioară în alte spații publicistice, însă au fost revizuite într-o mai mică sau

mai mare măsură. O parte din capitolul 2 se bazează pe cartea mea anterioară, *Transformed by Grace: Paul's Understanding of Holiness in Romans 6–8* (Eugene, Oregon, Cascade, 2004). Părți din capitolele 1, 3 și 4 se bazează pe cartea mea *Holiness and Community in 2 Corinthians 6:14–7:1: Paul's View of Communal Holiness in the Corinthian Correspondence* (New York, Peter Lang, 2001) și pe eseul „Holiness in 2 Corinthians: The People of God in A Pluralistic Society,” publicat în *Holiness and Ecclesiology in the New Testament*, editori Kent Brower și Andy Johnson (Grand Rapids, Eerdmans, 2007, 201–218). Argumentele din capitolul 5 au fost publicate pentru prima oară în eseul meu „Paul, Crucifixion and Sanctification in Galatians”, din *Passover, Pentecost & Parousia: Studies in Celebration of the Life and Ministry of R. Hollis Gause*, (JPTSS 35, 2010, 90–105). Totuși, argumentația prezentată în cartea de față ia în considerare publicații academice mai recente și, în consecință, este mai convingătoare decât versiunea anterioară.

Capitolul 1

Punctul de pornire

Viața, slujirea și teologia lui Pavel nu s-au desfășurat într-un vid. Însă adesea noi pierdem din vedere tocmai ceea ce este evident. În acest caz, pentru a înțelege pe deplin mesajul său, ar trebui să examinăm influențele religioase și socioculturale care au modelat concepția paulină despre sfințenie.

Pavel a fost un evreu trăitor într-o lume greco-romană, în perioada iudaismului celui de-al doilea Templu. Ca evreu, teologia sa își are punctul de plecare în Scripturile Vechiului Testament. În general, referințele la Scriptură atârnă greu în viziunea paulină, iar apostolul pornește de la prezumția că cei convertiți prin vestirea sa le vor respecta autoritatea. Scriptura este, prin urmare, o parte semnificativă a ceea ce el și urmașii săi știu și trebuie să socotească adevărat. Pavel își clădește îndemnurile și învățăturile doctrinare pe terenul Vechiului Testament, acoperind o serie de subiecte menite să reflecte – explicit ori implicit – influența acestuia. Sfințenia se numără printre ele.

Din perspectiva lui Pavel, același Dumnezeu lucra în ambele epoci (atât în Vechiul, cât și în Noul Testament), iar tiparele activității trecute erau prototipuri ale acțiunilor Sale prezente și viitoare. Astfel, folosind Vechiul Testament pentru a ilustra lucrările prezente și viitoare ale lui Dumnezeu, Pavel a urmat exemplul Vechiului Testament însuși. Să ne gândim, bunăoară, la ieșirea din Egipt, care stabilește modelul pentru întoarcerea din captivitate – Noul Exod (vezi Is. 43:16–20). Pentru Pavel, Scriptura are o poziție centrală și formativă, mai degrabă decât periferică sau ilustrativă.

Vechiul Testament este important datorită relatării inspirate a activității creatoare, elective și mântuitoare a lui Dumnezeu. Așa cum afirmă succint Richard Hays: „vocabularul și ritmul Scripturii – în special al Septuagintei – sunt imprimate profund în mintea lui Pavel, iar marile povestiri ale Israelului continuă să-i servească drept tezaur de simboluri și metafore care condiționează percepția sa asupra lumii, asupra eliberării promise de Dumnezeu a poporului Său și asupra propriei sale identități și chemări. Pe scurt, articularea credinței pauline are un caracter intertextual, iar Scriptura lui Israel este «subiectul determinant, care joacă un rol constitutiv» în modelarea producției sale literare.”¹

Ca o caracteristică importantă a iudaismului diasporei lui Pavel, Septuaginta (denumită în mod obișnuit LXX) era Biblia tuturor. Deși păstra în parte savoarea ebraică, Septuaginta, compusă în greaca obișnuită a vremii, era în general înțeleasă de cei care o auzeau citită sau citată în sinagogi. Se pare că Pavel, a cărui activitate misionară se concentra îndeosebi asupra congregațiilor de neamuri din Asia Mică și Grecia, citea și cita în mod obișnuit Scriptura în greacă – o limbă comună a vremii, în partea orientală a imperiului. Nu este surprinzător, așadar, că majoritatea citatelor lui din Vechiul Testament provin din Septuaginta.²

Ori de câte ori Pavel citează Vechiul Testament în epistolele sale, o face din LXX, adaptându-și învățăturile și mesajele după cum consideră necesar. Mai mult, modul cum apostolul utilizează familia lexicală *hagios* (sfânt, sfințenie, sanctificare etc.) este în esență identic cu cel din Septuaginta care, la rândul său, fusese modelată după utilizarea vetero-testamentară a termenului ebraic pentru sfânt (*qodesh*).³

În Septuaginta, la fel ca în Vechiul Testament, *hagios* este folosit în diverse feluri. Uneori i se atribuie o semnificație calitativă – de exemplu, căpătând sensul de „ceea ce este sfânt”, prin contrast cu profanul (vezi Ezech. 22:26; 44:23). Alteori, poate sugera pur și simplu apartenența. Israelul este sfânt ca popor ales al lui Dumnezeu (vezi Ier. 2:3). Deși trebuie să fim precauți ca nu cumva să punem toată semnificația

¹ Hays, *Echoes of Scriptures*, p. 17.

² *Ibid.*, ix. A se vedea și Silva, „Old Testament in Paul”, p. 630–642. Enumerând toate citatele vetero-testamentare din scrierile pauline și comparându-le cu LXX și cu MT, el remarcă faptul că „de cele mai multe ori, Pavel urmează versiunea LXX, mai degrabă decât pe cea ebraică”.

³ Cf. Gehman, „Αγιος in the Septuagint”, p. 337–348. Vezi capitolul 5.

sfințeniei într-un singur cuvânt,⁴ este important de notat că termenul principal pentru sfințenie în Vechiul Testament este cuvântul *qodesh*, tradus ca *hagios* în Septuaginta și în Noul Testament.⁵

Studiind grupul de cuvinte *hagios* din LXX, va trebui să concluzionăm că noțiunea de sfințenie transmite mai mult decât o punere deoparte. În schimb, vom găsi o paletă largă de nuanțe atunci când termenul este folosit cu referire la Dumnezeu, oameni, locuri și lucruri. Conceptul de sfințenie în scrisorile lui Pavel variază atât ca limbaj, cât și ca expresie, în aceeași manieră ca în Vechiul Testament. Mai mult chiar, el înglobează și o nuanță etică. Prin urmare, trebuie să ne îndreptăm atenția către Vechiul Testament pentru a examina sensul și semnificația sfințeniei, așa cum este ea redată prin cuvântul *qodesh*.

Sfințenia în Vechiul Testament

Așa cum au remarcat pe bună dreptate mulți cercetători, Noul Testament a moștenit categoriile și conceptele de sfințenie stabilite în Vechiul Testament.⁶ Deoarece Pavel și-a întemeiat învățăturile pe Vechiul Testament, trebuie să explorăm sumar noțiunea de sfințenie în ceea ce îi privește pe Dumnezeu și pe poporul Său, în Vechiul Testament.⁷

⁴ Brower, *Holiness in the Gospels*, p. 16, notează în mod just: „conceptul de sfințenie este prea vast pentru a fi studiat doar din perspectiva terminologiei. Sfințenia este un limbaj al poporului lui Dumnezeu, o noțiune care definește caracterul esențial al poporului lui Dumnezeu”.

⁵ Cuvântul nu se găsește în Galateni. Totuși, ar fi greșit să sugerăm că în respectiva epistolă nu există nimic legat de sfințenie. În cartea sa *Holiness in the Gospels*, p. 16, Brower scrie despre căutarea cuvintelor-cheie precum „sfințenie” și „sancțificare” în evanghelii, concluzionând pe bună dreptate că „absența cuvântului nu implică absența ideii”. Acest fapt este adevărat pentru toate celelalte scrieri nou-testamentare.

⁶ Harrington, *Holiness*, p. 12. Vezi Purkiser, *Exploring Christian Holiness*, p. 33: „Nicio doctrină biblică importantă nu își găsește expresia completă în Vechiul Testament. Pe de altă parte, nicio doctrină biblică importantă nu este lipsită de fundamentele Vechiului Testament. Nu putem citi în Vechiul Testament întregul sens al Noului Testament. Dar nu ar trebui să ignorăm niciodată fundamentul vetero-testamentar al credinței creștine.”

⁷ Pentru un studiu aprofundat și exhaustiv asupra naturii sfințeniei în Vechiul Testament, vezi (printre multe altele) Gammie, *Holiness in Israel*; Jenson, *Graded Holiness*; Neusner, *The Idea of Purity in Ancient Judaism*, care include capitolul „Critique and Commentary” de Mary Douglas, p. 137–142; Eilberg-Schwartz, *Savage in Judaism*, p. 177–216; Houston, *Purity and Monotheism*; Sawyer, *Reading Leviticus*.